

Digital Media Literacy
for Active Citizenship

Συγκριτική Αναφορά

Γραμματισμός των Ψηφιακών Μέσων στα Σχολεία

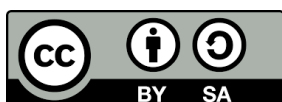
Μάιος
2019

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Πληροφορίες Ερευνητικού Προγράμματος

Τίτλος Προγράμματος:	Digital Media Literacy for Active Citizenship
Ακρωνύμιο Προγράμματος:	DIMELI4AC
Αριθμός Χορηγίας:	2018-1-DE03-KA201-047411
Συντονιστικός Οργανισμός:	Leibniz Universität Hannover
Ιστοσελίδα Προγράμματος:	www.dimeli.eu

This document by Dimeli4AC is licensed under CC BY-SA 4.0.

To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0>

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Πίνακας Περιεχομένων

1. Εισαγωγή	1
2. Χαρτογράφηση του σκηνικού	2
Το κατεστημένο των πολιτικών τον Γραμματισμό των Ψηφιακών Μέσων σε Κύπρο, Γερμανία, Ελλάδα και Ιρλανδία	2
3. Εθνική έρευνα στον γραμματισμό των ψηφιακών μέσων	5
Αποτελέσματα έρευνας από μαθητές, γονείς και εκπαιδευτικούς	5
Οι σκέψεις σας: σκέψεις μαθητών, γονέων και εκπαιδευτικών σχετικά με τον γραμματισμό των ψηφιακών μέσων	5
Στο σχολείο: πώς οι μαθητές, οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί βιώνουν τον γραμματισμό στα ψηφιακά μέσα στο σχολικό περιβάλλον	8
Στο σπίτι: εμπειρία των μαθητών και των γονέων σχετικά με τον γραμματισμό των ψηφιακών μέσων στο οικογενειακό περιβάλλον	10
4. Η γνώμη βάση εμπειρίας των εκπαιδευτικών και των ενδιαφερόμενων	15
5. Συμπέρασμα	17

1. Εισαγωγή

Η παρούσα Συγκριτική Αναφορά περιέχει μια επισκόπηση των αποτελεσμάτων του πρώτου εξαμήνου της δραστηριότητας του [έργου DIMELI4AC](#).

Η πρώτη ενότητα συνοψίζει τα συμπεράσματα μιας προκαταρκτικής **ανάλυσης πολιτικών και εγγράφων** που διεξήχθη στην Κύπρο, τη Γερμανία, την Ελλάδα και την Ιρλανδία, προκειμένου να καταγραφεί το κατεστημένο των πολιτικών ψηφιακής εκπαίδευσης και η εφαρμογή τους σε εθνικό επίπεδο. Μετά την διερεύνηση της κατανόησης της έννοιας του γραμματισμού των ψηφιακών μέσων στα εθνικά τους πλαίσια, τόσο στον πληθυσμό όσο και στον τομέα της έρευνας, οι εταίροι από τις τρεις προαναφερόμενες χώρες εντόπισαν σχετικές εθνικές πολιτικές και διερεύνησαν την ενσωμάτωση της ψηφιακής και της μέσης εκπαίδευσης στα σχολικά προγράμματα σπουδών.

Το δεύτερο τμήμα αυτής της Αναφοράς είναι αφιερωμένο σε μια συγκριτική ανάλυση των αποτελεσμάτων **τριών ερευνών για μαθητές, γονείς και εκπαιδευτικούς** που διεξήχθησαν στην Κύπρο, τη Γερμανία και την Ελλάδα. Οι έρευνες σχεδιάστηκαν με διπλό σκοπό: την ανάλυση του επιπέδου γνώσεων και ενδιαφέροντος των ερωτηθέντων στο θέμα του ψηφιακού γραμματισμού των μέσων καθώς και τη συλλογή στοχοθετημένων πληροφοριών σχετικά με τις ανάγκες τους, που θα τροφοδοτήσουν τις επικείμενες φάσεις υλοποίησης του έργου. Όλες οι έρευνες έφθασαν τον προκαθορισμένο στόχο ερωτηθέντων (50 μαθητές, 25 γονείς και 25 εκπαιδευτικοί ανά χώρα) και επεσήμαναν τις ενδιαφέρουσες εθνικές ιδιαιτερότητες και ανάγκες, οι οποίες παρουσιάζονται σε συγκριτική προοπτική.

Το τρίτο και τελευταίο τμήμα περιλαμβάνει μια επισκόπηση των αποτελεσμάτων των **Ομάδων Εστίασης** που πραγματοποιήθηκαν στις τρεις χώρες που συμμετείχαν στην εφαρμογή της έρευνας, με την προσθήκη του Βελγίου (για ενδιαφερόμενους σε Ευρωπαϊκό επίπεδο). Οι συμμετέχοντες της Ομάδας Εστίασης παρουσίασαν τα προκαταρκτικά αποτελέσματα των ερευνών σε εθνικό πλαίσιο και κλήθηκαν να προβληματιστούν και να μοιραστούν τις απόψεις τους σε μια σειρά θεμάτων. Αυτό το τμήμα της Συγκριτικής Αναφοράς παρουσιάζει συνοπτικά τα σχόλιά τους σε μια συγκριτική προοπτική.

Το τελικό τμήμα της αναφοράς βασίζεται στα συμπεράσματα του κάθε εταίρου σε εθνικό επίπεδο και τα συγκεντρώνει σε έναν τελικό κατάλογο **συστάσεων**.

2. Χαρτογράφηση του σκηνικού

Το κατεστημένο των πολιτικών τον Γραμματισμό των Ψηφιακών Μέσων σε Κύπρο, Γερμανία, Ελλάδα και Ιρλανδία

Στο πλαίσιο του έργου, ο **γραμματισμός των ψηφιακών μέσων** ορίζεται ως

Η ικανότητα πρόσβασης, ανάλυσης, αξιολόγησης και δημιουργίας πολυμέσων.

*Οι πολίτες με γραμματισμό στα μέσα είναι σε θέση να **κατανοήσουν** καλύτερα τα σύνθετα μηνύματα που λαμβάνουμε από όλες τις μορφές μέσων δικτύωσης. Ενισχύει τους πολίτες με **γνώση, δεξιότητες και διάθεση** για να έχουν κριτική πρόσβαση σε πληροφορίες και μέσα δικτύωσης, να ασκούν **κριτική ανάλυση** των πληροφοριών και του περιεχομένου των μέσων και να **εμπλέκονται** με τα μέσα και άλλους φορείς παροχής πληροφοριών για κοινωνικούς, πολιτικούς και δημιουργικούς σκοπούς.*

Οι κρατικές και σχολικές διοικήσεις αναλαμβάνουν δράση για να υποστηρίξουν την εφαρμογή των πολιτικών της ψηφιακής εκπαίδευσης και της εκπαίδευσης των μέσων; Καταβάλλουν συνειδητή προσπάθεια για να προωθήσουν την ανάπτυξη δεξιοτήτων ψηφιακού γραμματισμού στα μέσα και κριτικής σκέψης μεταξύ του νεότερου πληθυσμού; Και σε ποιο βαθμό;

Το πρώτο τμήμα αυτής της Συγκριτικής Αναφοράς συνοψίζει τα ευρήματα μιας προκαταρκτικής ανάλυσης πολιτικών και εγγράφων που διεξήχθη στην Κύπρο, τη Γερμανία και την Ελλάδα για να καταγράψει το κατεστημένο των πολιτικών της ψηφιακής εκπαίδευσης και την εφαρμογή τους.

Παρά τις εμφανείς διαφορές τους, οι τρεις υπό εξέταση χώρες παρουσίασαν μερικά ενδιαφέροντα κοινά στοιχεία τα οποία συνοψίζονται ως εξής:

✓ **Δημιουργία πολιτικής και εφαρμογή στον τομέα της εκπαίδευσης: μια άνιση κοινή ευθύνη**

Η Κύπρος, η Γερμανία, η Ελλάδα και η Ιρλανδία έχουν διαφορετικές μορφές κράτους, γεγονός που συνεπάγει διαφορετική κατανομή αρμοδιοτήτων όσον αφορά τη σχολική εκπαίδευση και την εκπαίδευση γενικότερα.

Όσον αφορά την ψηφιακή εκπαίδευση και την εκπαίδευση των μέσων, η **Ελλάδα** και η **Ιρλανδία** φαίνεται να υιοθετούν την πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση. Στην Ελλάδα, ο σχεδιασμός και η εφαρμογή πολιτικών που ασχολούνται με τη χρήση του Διαδικτύου στην εκπαίδευση διοικείται από δύο συγκεκριμένους κρατικούς φορείς υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων: το [Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής](#) (Institute of Educational Policy/IEP) και το [Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων 'Διοφάντος'](#) (Computer Technology Institute and Press Diophantus/CTI), η οποία απευθύνεται άμεσα στα σχολεία μέσω του [Ελληνικού Σχολικού Δικτύου](#) (Greek School Network/GSN). Στην Ιρλανδία, η ευθύνη για την εκπαίδευση ψηφιακού γραμματισμού για τον νεαρό πληθυσμό κατανέμεται μεταξύ των βασικών παραγόντων του κρατικού εκπαιδευτικού συστήματος, συμπεριλαμβανομένου του Τμήματος Εκπαίδευσης και Δεξιοτήτων (Department of Education and Skills/DES), του Εθνικού

Συμβουλίου για τα Προγράμματα Σπουδών και την Αξιολόγηση (National Council for Curriculum and Assessment/NCCA) και της Υπηρεσίας Επαγγελματικής Ανάπτυξης Καθηγητών (Professional Development Service for Teachers/PDST). Η εκπαίδευση για τον γραμματισμό στα μέσα σε μια ευρύτερη, διαγενεακή προοπτική αποτελεί ευθύνη της Αρχής Ραδιοφωνικής Μετάδοσης της Ιρλανδίας (Broadcast Authority of Ireland/BAI).

Η **Κύπρος** χρησιμοποιεί επίσης ένα συγκεντρωτικό εκπαιδευτικό σύστημα, αλλά παρά τις πρόσφατες προσπάθειες εκσυγχρονισμού δεν έχει ακόμη δημιουργήσει έναν εθνικό οργανισμό υπεύθυνο για την εφαρμογή των πολιτικών ψηφιακού γραμματισμού στα μέσα. Τη στιγμή της συγγραφής του κειμένου αυτού, η νομική ευθύνη για τον γραμματισμό των μέσων μεταβιβάζεται στην [Αρχή Ραδιοτηλεόρασης Κύπρου](#) (Cyprus Radio Television Authority), ένα κύριο ρυθμιστικό όργανο που προσφέρει βασικές δραστηριότητες κατάρτισης στα σχολεία σε συνεργασία με το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού.

Ο **Γερμανικός** εκπαιδευτικός τομέας παρουσιάζει ένα εντελώς διαφορετικό σενάριο: το λιγότερο συγκεντρωμένο σύστημα του δημιουργεί αντικειμενικές δυσκολίες στην επίτευξη αρμονικών και βιώσιμων ψηφιακών μεταρρυθμίσεων. Με την ανάθεση καθηκόντων σχολικής φοιτήσεως στα δεκαέξι ομοσπονδιακά κράτη, η διασφάλιση της ισότιμης εφαρμογής των πολιτικών ψηφιακής εκπαίδευσης και μέσων θα αποτελέσει σίγουρα πρόκληση.

✓ Πολιτικές “Πρώτης γενιάς”: ανάπτυξη υποδομών

Οι πολιτικές για την ψηφιακή εκπαίδευση που επικεντρώνονται στην ανάπτυξη των υποδομών θεωρούνται γενικά ότι αποτελούν μέρος μιας ευρύτερης μεταρρυθμιστικής πολιτικής “πρώτης γενιάς”, όπως ορίζεται στο σχέδιο δράσης της *Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ηλεκτρονική μάθηση (e-Learning Action Plan) του 2001*¹. Όλες οι χώρες που συμμετέχουν στη μελέτη αυτή φαίνεται να έχουν αρχίσει να εφαρμόζουν τουλάχιστον ορισμένες από τις ενέργειες που συνιστά η Επιτροπή, και συγκεκριμένα: να επιτρέπουν υψηλής ταχύτητας πρόσβαση στο Διαδίκτυο, να παρέχουν πρόσβαση σε εκπαιδευτικές υπηρεσίες και πλατφόρμες ηλεκτρονικής μάθησης, να προσφέρουν βασική κατάρτιση στους εκπαιδευτικούς σχετικά με τη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών και την προσαρμογή των σχολικών προγραμμάτων σπουδών, ώστε να συμπεριλάβουν νέους τρόπους εκμάθησης των ΤΠΕ.

Τη στιγμή της συγγραφής, η Κύπρος, η Ελλάδα και η Ιρλανδία φαίνεται να έχουν επιτύχει ένα ικανοποιητικό επίπεδο ανάπτυξης υποδομών. Αντίθετα, και παρά τις σημαντικές προγραμματισμένες επενδύσεις στην ψηφιακή εκπαίδευση, τα γερμανικά σχολεία εξακολουθούν να πλήττονται από την κακή ασύρματη σύνδεση, την έλλειψη πληροφορικής υποστήριξης και την ανεπαρκή κατάρτιση των εκπαιδευτικών.

¹ Βλέπε http://www.aic.lv/ace/ace_disk/Bologna/contrib/EU/e-learn_ACPL.pdf.

✓ Πολιτικές “Δεύτερης γενιάς”: κατάρτιση των εκπαιδευτικών και δημιουργία δυνατοτήτων

Όπως τονίζεται στα έγγραφα πολιτικής “δεύτερης γενιάς” της Ευρωπαϊκής Επιτροπής², μετά από ένα πρώτο στάδιο ανάπτυξης υποδομών, οι πολιτικές ψηφιακής εκπαίδευσης θα πρέπει να στρέψουν την προσοχή τους σε συμπληρωματικά μέτρα, όπως είναι η κατάρτιση των εκπαιδευτικών, η ανάπτυξη ικανοτήτων και η ανάπτυξη περιεχομένου.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, η Κύπρος, η Ελλάδα και η Ιρλανδία φαίνεται να κατευθύνονται συνειδητά προς την κατεύθυνση που έθεσε η Επιτροπή: οι κρατικές διοικήσεις εντείνουν τις προσπάθειές τους για τη βελτίωση της κατάρτισης των εκπαιδευτικών και της δημιουργίας δυνατοτήτων καθώς και για την προσαρμογή των σχολικών προγραμμάτων σπουδών, (είτε σε διατομεακά προγράμματα σπουδών είτε ως αυτόνομο, προαιρετικό τμήμα). Οι πρόσφατες επενδύσεις της Γερμανίας, αντίθετα, έχουν επικριθεί για την επικέντρωση στη βελτίωση των σκληρών δεξιοτήτων εις βάρος των κρίσιμων ικανοτήτων, που απαιτούνται ολοένα και περισσότερο από τους σπουδαστές και τους καθηγητές για να ασχοληθούν με ασφάλεια και αποτελεσματικότητα με τα μέσα.

Συνολικά, οι τέσσερις χώρες φαίνονται να τηρούν τη δέσμευσή τους να προωθήσουν την ψηφιακή εκπαίδευση: σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές τάσεις, τις δύο τελευταίες δεκαετίες έχουν δεσμευθεί για ουσιαστικές επενδύσεις στην τεχνολογία για τα σχολεία, τα οποία συνέβαλαν (σε διαφορετικό βαθμό) στην ανανέωση ή την πρόοδο των σχολικών υποδομών ΤΠΕ. Με την πιθανή εξαίρεση της Γερμανίας, οι συμμετέχουσες χώρες φαίνεται να προχωρούν σε πολιτικές “δεύτερης γενιάς”, δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στην ανάγκη αναβάθμισης των γνώσεων των εκπαιδευτικών και των ψηφιακών δεξιοτήτων, όχι μόνο όσον αφορά τις σκληρές δεξιότητες αλλά και τον γραμματισμό των ψηφιακών μέσων, την παιδεία και την κριτική σκέψη.

---

² Βλέπε [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0607\(01\)&rid=2](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0607(01)&rid=2) and <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2018:22:FIN>

3. Εθνική έρευνα στον γραμματισμό των ψηφιακών μέσων

Αποτελέσματα έρευνας από μαθητές, γονείς και εκπαιδευτικούς

Προκειμένου να αναλυθούν οι ανάγκες των ομάδων-στόχων του έργου, πραγματοποιήθηκε ποσοτική ανάλυση μεταξύ των μαθητών ηλικίας 10-15 ετών, των γονέων και των καθηγητών τους στην Κύπρο, τη Γερμανία και την Ελλάδα. Τρεις στοχευμένες έρευνες αναπτύχθηκαν και διανεμήθηκαν σε ένα δείγμα ενδιαφερομένων ατόμων για να διερευνήσουν την προηγούμενη γνώση τους σχετικά με την έννοια του γραμματισμού των ψηφιακών μέσων και την εμπειρία τους ως προς το πώς προσεγγίζεται το θέμα στο σχολείο και στο σπίτι. Τέλος, οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να εκφράσουν τις ανάγκες και τις προτιμήσεις τους όσον αφορά μερικά από τα επερχόμενα αποτελέσματα του έργου.

Είστε εξοικειωμένοι με την έννοια του γραμματισμού των ψηφιακών μέσων; Πιστεύετε ότι έχετε καλές ψηφιακές δεξιότητες; Είναι σημαντικό να μάθετε για τον γραμματισμό των ψηφιακών μέσων; Ποιος πρέπει να είναι υπεύθυνος για την ψηφιακή εκπαίδευση και την εκπαίδευση στα μέσα; Οι κυβερνήσεις και οι σχολικές διευθύνσεις καταβάλλουν προσπάθειες για την υποστήριξή τους;

Αυτές είναι μερικές από τις ερωτήσεις που ρωτήσαμε και παρακάτω είναι όσα είχαν να απαντήσουν οι ερωτηθέντες.

Οι σκέψεις σας: σκέψεις μαθητών, γονέων και εκπαιδευτικών σχετικά με τον γραμματισμό των ψηφιακών μέσων

Οι τρεις έρευνες διαρθρώθηκαν με παρόμοιο τρόπο, αν και προφανώς προσαρμόστηκαν στο πλαίσιο κάθε ομάδας ερωτηθέντων. Το πρώτο τμήμα αφορούσε την εισαγωγή τους στην έννοια του γραμματισμού των ψηφιακών μέσων και τη μέτρηση των πρώτων εντυπώσεων και το επίπεδο γνώσεων.

Είστε εξοικειωμένοι με την έννοια του γραμματισμού των ψηφιακών μέσων;

Μεταξύ των πρώτων ερωτημάτων, οι μαθητές, οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν να αυτο-εκτιμήσουν το επίπεδο εξοικείωσής τους με την έννοια του γραμματισμού των ψηφιακών μέσων με βάση έναν ορισμό.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι ομάδες-στόχοι ήταν **σχετικά εξοικειωμένες** με την έννοια του γραμματισμού των ψηφιακών μέσων: σε μια κλίμακα από 1 έως 5, όπου 1 = καθόλου εξοικειωμένοι και 5 = πολύ εξοικειωμένοι/εμπειρογνώμονες, οι απαντήσεις συγκεντρώθηκαν γύρω από μεσαίες-ανώτερες αξίες.

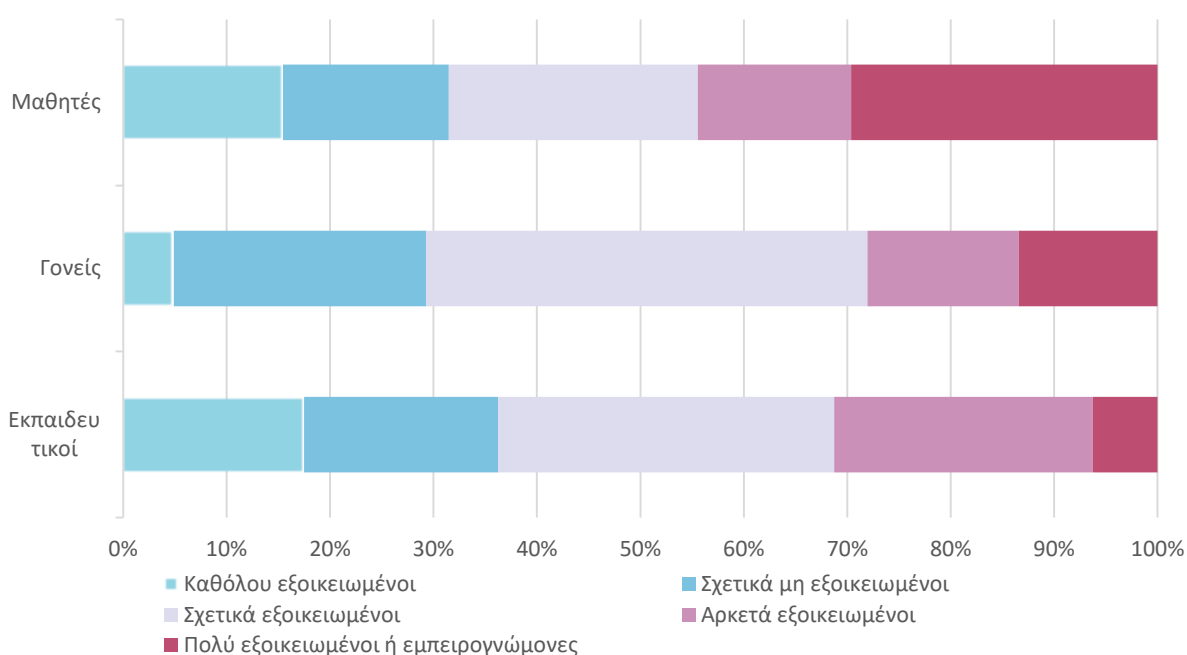
Οι μαθητές θεωρούσαν τους εαυτούς τους λίγο πιο ικανούς από τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς τους, ιδιαίτερα στη Γερμανία, όπου πάνω από το 60% των ερωτηθέντων αξιολογούσαν τους εαυτούς

τους ως "πολύ εξοικειωμένοι" με την έννοια αυτή. Η πλειοψηφία των γονέων, ωστόσο, αξιολόγησε το επίπεδο εξοικείωσής τους με το θέμα, στην καλύτερη περίπτωση, "μέτριο". Οι Κύπριοι και Γερμανοί γονείς ήταν ιδιαίτερα αμφίβολοι και κανένας από αυτούς δεν τοποθέτησε τα παιδιά τους στην κορυφή.

Οι Έλληνες γονείς και εκπαιδευτικοί, από την άλλη πλευρά, φάνηκαν αρκετά σίγουροι για την κατανόηση της έννοιας του γραμματισμού των ψηφιακών μέσων (το 64% και το 46% αντιστοίχως χαρακτηρίστηκαν ως «πολύ εξοικειωμένοι» ή «εμπειρογνώμονες»), ενώ οι Κύπριοι γονείς και οι Γερμανοί εκπαιδευτικοί (56% και 68% αντιστοίχως) θεωρούσαν τους εαυτούς τους ως "μη εξοικειωμένοι" ή "καθόλου εξοικειωμένοι" με το θέμα.

Πόσο εξοικειωμένοι είστε με την έννοια του γραμματισμού των ψηφιακών μέσων;

Όταν ερωτήθηκαν αν θα ενδιαφέρονταν να **μάθουν περισσότερα για τον γραμματισμό των ψηφιακών μέσων**, οι ερωτηθέντες εξέφρασαν ένα γενικευμένο θετικό ενδιαφέρον: πάνω από το 80% των μαθητών ήταν ανοικτοί στη δυνατότητα, όπως και το 100% των γονέων. Με βάση τη δυνατότητα επιλογής μεταξύ "Ναι, για τον εαυτό μου" και "Ναι, για τα παιδιά μου", οι γονείς εξέφρασαν σαφώς ότι το ενδιαφέρον τους για το θέμα επικεντρώθηκε στα οφέλη για τους γιους και τις κόρες τους (πάνω από το 97% των απαντήσεων), αλλά ένας σημαντικός αριθμός από αυτούς το θεώρησε επίσης ευκαιρία για προσωπική ανάπτυξη (σχεδόν το 38% των απαντήσεων), ιδιαίτερα στη Γερμανία. Σύμφωνα με αυτό το συμπέρασμα, πάνω από το 70% των γονέων εξέφρασαν την πεποίθηση ότι η απόκτηση των δεξιοτήτων γραμματισμού στα ψηφιακά μέσα από τους μαθητές έπρεπε να θεωρηθεί "πολύ" ή "εξαιρετικά σημαντική".

Οι ομάδες-στόχοι κλήθηκαν επίσης να εντοπίσουν **πιθανές πηγές πληροφόρησης σχετικά με τον γραμματισμό στα ψηφιακά μέσα**: τόσο οι γονείς όσο και οι μαθητές θα βασίζονταν κυρίως στο Διαδίκτυο (πάνω από το 90% των απαντήσεων), αλλά για τους γονείς η δεύτερη επιλογή, με μικρή

διαφορά, ήταν η έρευνα σε βιβλία ή άρθρα, ενώ σαν δεύτερη επιλογή οι μαθητές θα προτιμούσαν να συμβουλευτούν αυτοπροσώπως τους εκπαιδευτικούς, τους γονείς ή τους συνομηλικούς τους.

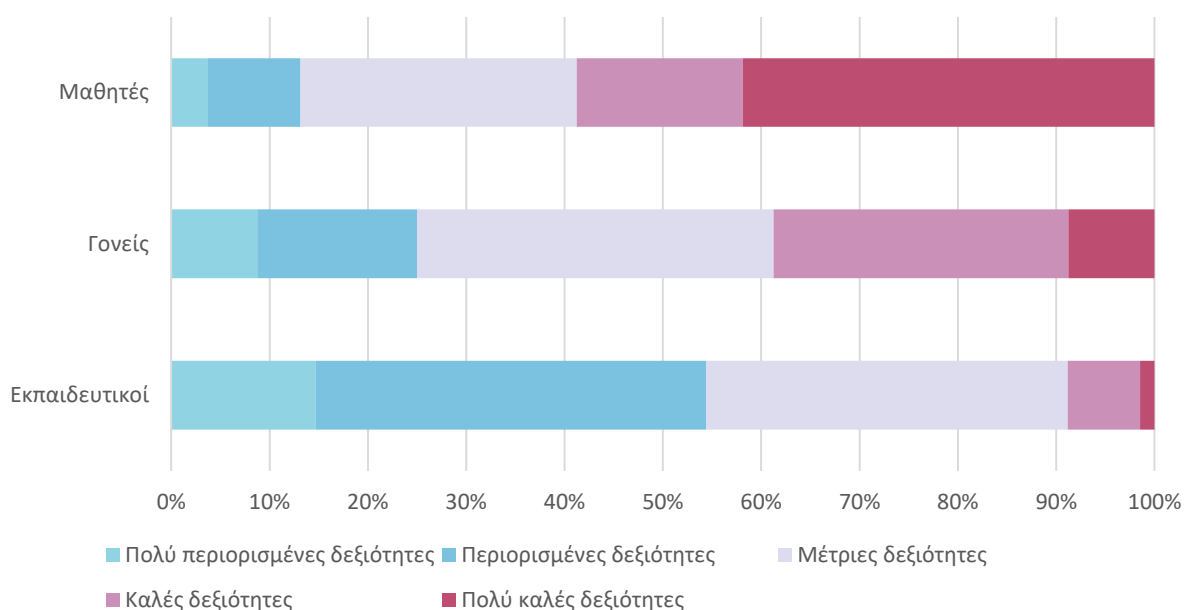
Πιστεύετε ότι έχετε καλές ψηφιακές δεξιότητες;

Οι **μαθητές** φάνηκαν **αρκετά σίγουροι** για τις ψηφιακές δεξιότητές τους: πάνω από το 58% συμφώνησαν σχεδόν κατηγορηματικά με την ερώτηση, με ένα αξιοσημείωτο 86% των Γερμανών μαθητών να δηλώνουν ότι «σίγουρα» είχαν καλές ψηφιακές δεξιότητες. Οι Κύπριοι μαθητές εμφανίστηκαν ελαφρώς λιγότερο σίγουροι, με την πλειοψηφία τους να θεωρεί τις ψηφιακές δεξιότητές τους μόνο “μέτριες”.

Αυτό συμβαδίζει με την αντίληψη των γονέων: όταν ρωτήθηκαν αν πιστεύουν ότι τα παιδιά τους έχουν καλές ψηφιακές δεξιότητες, μόνο το 8% τις χαρακτήρισε ως "σίγουρα" πολύ καλές. Η πλειοψηφία των απαντήσεων συγκεντρώνεται γύρω από τις μεσαίες αξίες, με ελαφρώς υψηλότερα αποτελέσματα στην Ελλάδα και ελαφρώς χαμηλότερα αποτελέσματα στην Κύπρο.

Οι **εκπαιδευτικοί** κατέδειξαν μια ελαφρώς πιο κριτική γνώμη για τις ψηφιακές δεξιότητες των μαθητών τους: Το 84% των απαντήσεων τους έθεσε τις δεξιότητες των μαθητών στο μέσο όρο του χαμηλότερου άκρου της κλίμακας, ενώ οι Κύπριοι εκπαιδευτικοί έχουν μια ιδιαίτερα ισχυρή άποψη ότι **η αντίληψη που έχουν οι μαθητές για τις ψηφιακές τους δεξιότητες δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα**.

Αντίληψη των ψηφιακών δεξιοτήτων των μαθητών

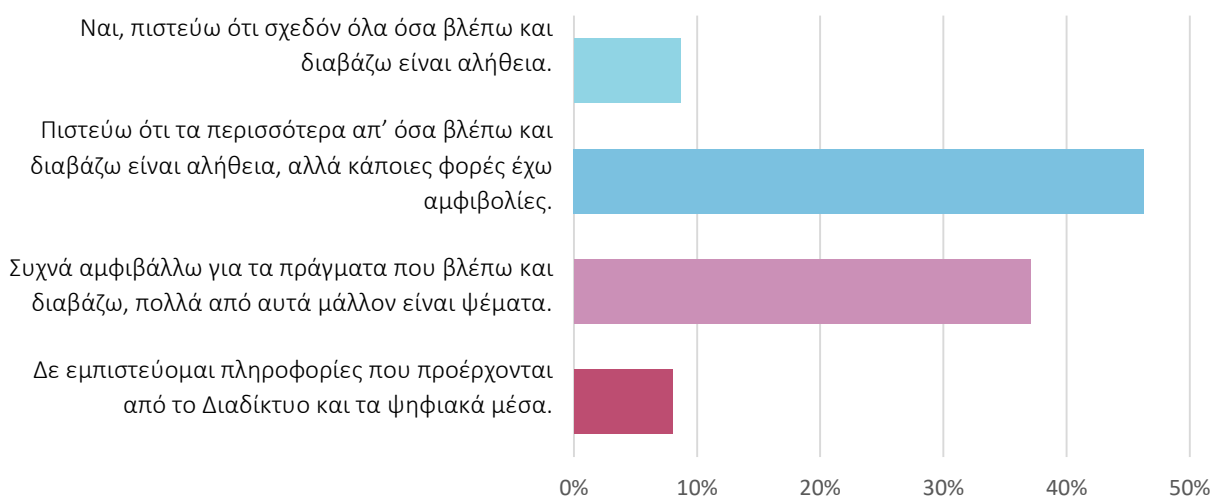
Εμπιστεύεστε όλα όσα βλέπετε και διαβάζετε στο Διαδίκτυο και σε άλλα ψηφιακά μέσα;

Οι μαθητές κλήθηκαν να καθορίσουν το **επίπεδο εμπιστοσύνης** τους στην εγκυρότητα των πληροφοριών που λαμβάνουν από τα ψηφιακά μέσα, με βάση μια κλίμακα που άρχιζε από "Νομίζω ότι σχεδόν όλα που βλέπω και διαβάζω είναι αληθινά", μέχρι "Δεν εμπιστεύομαι πληροφορίες που προέρχονται από το Διαδίκτυο και τα ψηφιακά μέσα ».

Πολύ ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι τα αποτελέσματα έδειξαν πως οι περισσότεροι μαθητές αποφεύγουν τις δύο ακραίες απαντήσεις, με την τάση να συγκεντρώνονται στη μέση, **και κυμαίνονταν**

ανάμεσα στη σχετική εμπιστοσύνη και τη σχετική δυσπιστία στα μέσα: το 46% ψήφισαν την επιλογή "Νομίζω ότι τα περισσότερα από αυτά που βλέπω και διαβάζω και είναι αλήθεια, αλλά μερικές φορές έχω αμφιβολίες» και το 37% επέλεξε την επιλογή «Συχνά αμφιβάλω για τα πράγματα που βλέπω και διαβάζω, πολλά από τα οποία είναι μάλλον ψεύτικα».

Οι Γερμανοί μαθητές τείνουν να κλίνουν προς την εμπιστοσύνη (63% εμπιστοσύνη έναντι 36% δυσπιστία), ενώ τόσο στην Κύπρο όσο και στην Ελλάδα οι επιλογές που αναφέρθηκαν παραπάνω έλαβαν τον ίδιο ακριβώς αριθμό απαντήσεων.

Στο σχολείο: πώς οι μαθητές, οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί βιώνουν τον γραμματισμό στα ψηφιακά μέσα στο σχολικό περιβάλλον

Αυτό το τμήμα των τριών ερευνών επικεντρώθηκε στη διερεύνηση των εμπειριών των μαθητών, των εκπαιδευτικών και (σε μικρότερο βαθμό) των γονέων, που σχετίζονται με τη διδασκαλία και τη μάθηση σχετικά με τον γραμματισμό των ψηφιακών μέσων.

Πόσο συχνά μιλάτε για τον γραμματισμό στα ψηφιακά μέσα στην τάξη;

Η πλειοψηφία των μαθητών συμφώνησε ότι το θέμα του γραμματισμού στα ψηφιακά μέσα **σπάνια συζητείται στην τάξη**: πάνω από το 73% των Γερμανών μαθητών δήλωσε ότι δεν είχε "ποτέ" ή "σχεδόν ποτέ" καλυφθεί ή αναφερθεί το θέμα αυτό, κάτι που επιβεβαιώθηκε από το 70% και το 50% των μαθητών από την Ελλάδα και την Κύπρο αντίστοιχα.

Οι εκπαιδευτικοί υιοθέτησαν έμμεσα μια τέτοια απάντηση δηλώνοντας ότι, κατά μέσο όρο, το 66% των σχολείων τους δεν προέβλεπαν **ώρες διδασκαλίας** αφιερωμένες στην εκπαίδευση του γραμματισμού στα ψηφιακά μέσα. Ενώ αυτό το αποτέλεσμα ευθυγραμμίζεται με την κατάσταση των πραγμάτων στην Ελλάδα, οι διαφορές μεταξύ των χωρών ήταν αρκετά δραστικές: μόνο το 4% των ερωτηθέντων από την Κύπρο έδωσε θετική απάντηση, ενώ στη Γερμανία αυτό αντιπροσωπεύει πλειοψηφία άνω του 62%.

Οι Γερμανοί εκπαιδευτικοί διευκρίνισαν ότι η εκπαίδευση για τον γραμματισμό των ψηφιακών μέσων συνήθως **ενσωματώνεται** σε ένα συγκεκριμένο θέμα (κυρίως ΤΠΕ, αλλά και αγωγή του πολίτη και ηθική). Όταν η προσέγγιση ήταν διαθεματική, αναφέρθηκαν τα ίδια μαθήματα, με δύο εκπαιδευτικούς να αναφέρουν ότι ο γραμματισμός στα ψηφιακά μέσα μπορεί πιθανώς να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο σε όλα τα σχολικά θέματα. Η Ελλάδα και η Κύπρος φάνηκαν να υιοθετούν μια προσέγγιση ενός θέματος και στις δύο περιπτώσεις, όπου ο γραμματισμός των ψηφιακών μέσων, όπου αυτός ήταν παρών στα σχολεία, ήταν κατά τη διάρκεια των μαθημάτων ΤΠΕ.

Το σχολείο σας προσφέρει την απαραίτητη υποδομή ΤΠΕ για να υποστηρίξει τα μαθήματα της εκπαίδευσης ψηφιακών μέσων;

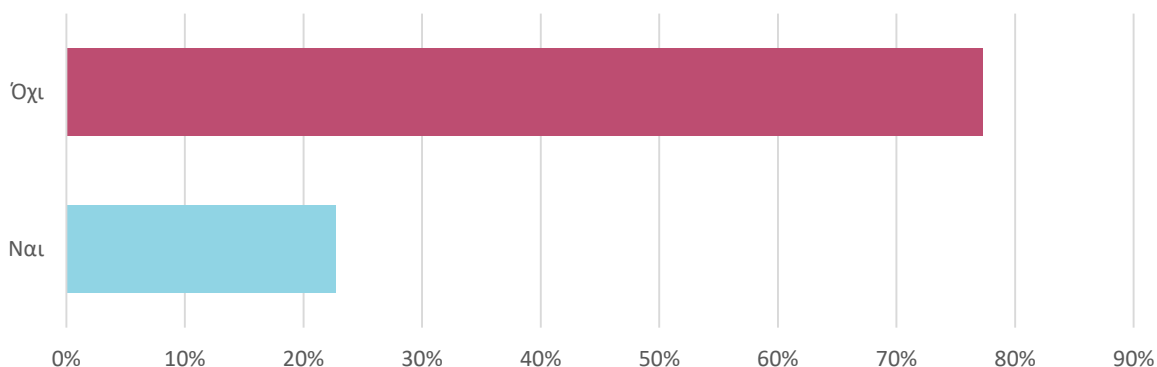
Παρά τις διαφορές στην εφαρμογή των τάξεων που σχετίζονται με τα ψηφιακά μέσα και τα μέσα ενημέρωσης, το 59% των εκπαιδευτικών συμφώνησε ότι τα σχολεία τους «σίγουρα» προσέφεραν την απαραίτητη υποδομή ΤΠΕ για να τα στηρίξουν. Αυτό το αποτέλεσμα αντιπροσωπεύει έναν μέσο όρο μεταξύ πολύ θετικών απαντήσεων από την Ελλάδα και τη Γερμανία (αντίστοιχα με 92% και 72% ικανοποιημένων ή πολύ ικανοποιημένων ερωτηθέντων) και λιγότερο ενθουσιώδη σχόλια από την Κύπρο (όπου το 95% των ερωτηθέντων ήταν λιγότερο ικανοποιημένοι).

Έχετε λάβει κάποια ειδική εκπαίδευση προτού σας ανατεθεί η διδασκαλία ψηφιακών μαθημάτων και μαθήματα των μέσων;

Οι περισσότεροι από τους εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στην έρευνα (πάνω από 68%) **δεν δίδαξαν ποτέ μαθήματα** που ασχολούνται με το θέμα του γραμματισμού των ψηφιακών μέσων. Αυτοί που συμπεριλήφθηκαν ήταν επί το πλείστο εκπαιδευτικοί μαθηματικών, εθνικών ή ξένων γλωσσών και ανθρωπιστικών επιστημών.

Το πιο ενδιαφέρον εύρημα από αυτό το τμήμα της έρευνας αφορά το θέμα της κατάρτισης των εκπαιδευτικών: πάνω από το **77%** εκείνων που είχαν εμπειρία στη διδασκαλία ψηφιακών μαθημάτων ή μαθημάτων των μέσων, δηλώνουν ότι **δεν είχαν λάβει καμιά ειδική εκπαίδευση** προτού τους ανατεθεί αυτό το καθήκον.

Λάβατε καθόλου ειδική εκπαίδευση πριν αναλάβετε την διδασκαλία ψηφιακού γραμματισμού και παιδείας των μέσων;

Παρά τον προφανή αυτό περιορισμό, οι εκπαιδευτικοί φάνηκαν αρκετά εφευρετικοί στον εντοπισμό **πηγών πληροφοριών και έμπνευσης** για να σχεδιάσουν τα μαθήματα γραμματισμού στα ψηφιακά μέσα: οι περισσότεροι φαίνεται να βασίζονται κυρίως στην έρευνα στο Διαδίκτυο (91%), ακολουθούμενη από

βιβλία, άρθρα και διδακτικό υλικό (68%), ενώ πολλοί επίσης ζήτησαν τη συμβουλή συναδέλφων (36%) ή έμπνευση από τα κοινωνικά μέσα, ιδιαίτερα το Pinterest (18%). Η ίδια κατανομή αποτελεσμάτων παρατηρήθηκε στις απαντήσεις μιας παρόμοιας ερώτησης που αφορούσε εκπαιδευτικούς που δεν είχαν ποτέ εμπειρία διδασκαλίας μαθημάτων γραμματισμού ψηφιακών μέσων, οι οποίοι κλήθηκαν να φανταστούν τους τόπους όπου θα αναζητούσαν πληροφορίες στην περίπτωση που τους ζητηθεί να αρχίσουν να διδάσκουν τέτοιες τάξεις και δεν υπήρχε διαθέσιμη ευκαιρία κατάρτισης.

Ενώ πάνω από το 81% των εκπαιδευτικών περιγράφουν τους εαυτούς τους ως "κάπως σίγουροι" ως "πολύ σίγουροι" στη διδασκαλία θεμάτων σχετικών με τον ψηφιακό γραμματισμό και τον γραμματισμό των μέσων ενημέρωσης, 79% δήλωσαν επίσης ότι **θα ενδιαφέρονταν να λάβουν ειδική κατάρτιση για το θέμα.**

Στο σπίτι: εμπειρία των μαθητών και των γονέων σχετικά με τον γραμματισμό των ψηφιακών μέσων στο οικογενειακό περιβάλλον

Το τρίτο τμήμα της έρευνας επικεντρώθηκε στο βαθμό στον οποίο τα ψηφιακά μέσα και τα μέσα ενημέρωσης είναι θέμα συζήτησης στο σπίτι. Για προφανείς λόγους, το τμήμα αυτό αφιερώθηκε αποκλειστικά σε γονείς και μαθητές.

Πόσο συχνά μιλάτε για τον γραμματισμό των ψηφιακών μέσων στο σπίτι;

Ο γραμματισμός των ψηφιακών μέσων δεν φαίνεται να αποτελεί συχνό **θέμα συζήτησης ή συνομιλίας στο σπίτι**: το 63% των μαθητών δήλωσε ότι ήταν "ποτέ" ή "σχεδόν ποτέ" αναφερόμενο θέμα. Οι γονείς φαινόταν να έχουν μια ελαφρώς διαφορετική άποψη σχετικά με αυτό, καθώς μόνο το ένα τρίτο από αυτούς έδωσαν την ίδια απάντηση με τους μαθητές, ενώ το υπόλοιπο 66% ανέφερε ότι το θέμα συζητήθηκε "μερικές φορές" ή "συχνά".

Η ακόλουθη ερώτηση επέφερε εξίσου διαφορετικές απαντήσεις: οι μαθητές και οι γονείς ρωτήθηκαν αν οι μαθητές έθεσαν **ερωτήσεις σχετικά με τα ψηφιακά μέσα ή με τα μέσα ενημέρωσης** (π.χ. ζητώντας συμβουλές για κάτι που είδαν ή διάβασαν ηλεκτρονικά). Πάνω από τα δύο τρίτα των μαθητών είπαν ότι δεν συνέβη ποτέ κάτι τέτοιο. Αντιθέτως, πάνω από τα δύο τρίτα των γονέων επιβεβαίωσαν ότι απάντησαν σε ερωτήσεις σχετικά με το θέμα, από τους γιους και τις κόρες τους.

Όσον αφορά την απάντηση τέτοιων ερωτήσεων, και οι δύο ομάδες φάνηκαν αρκετά σίγουρες για την **ικανότητα των γονέων να παρέχουν ικανοποιητικές απαντήσεις**, οι μαθητές ακόμη περισσότερο από τους ίδιους τους γονείς: ένα εντυπωσιακό 32% των μαθητών δήλωσαν ότι οι μητέρες και οι πατέρες τους «πάντα ήξεραν πώς να απαντήσουν». Οι ίδιοι οι γονείς ήταν ελαφρώς λιγότερο σίγουροι για τις δικές τους ικανότητες. Ωστόσο, μόνο το 10% των μαθητών και το 15% των γονέων δήλωσαν ότι οι γονείς "ποτέ" ή "σχεδόν ποτέ" δεν ήξεραν πώς να απαντήσουν.

Γνωρίζουν οι γονείς πώς να απαντήσουν σε ερωτήσεις σχετικά με τον ψηφιακό γραμματισμό και την παιδεία στα μέσα ενημέρωσης;

Έχετε βοηθήσει ποτέ τους γονείς/ τα παιδιά σας να αποκτήσουν μια ψηφιακή δεξιότητα;

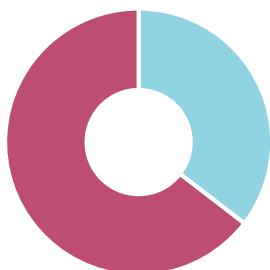
Πριν κλείσει το τμήμα σχετικά με τον γραμματισμό των ψηφιακών μέσων στο σπίτι, η έρευνα επεδίωξε να διερευνήσει **εάν και πώς αποκτώνται ψηφιακές δεξιότητες στο οικογενειακό περιβάλλον: μαθαίνουν οι γονείς και οι μαθητές ο ένας από τον άλλον;** Και τι;

Οι απαντήσεις στην έρευνα έδειξαν ότι μόνο το **ένα τρίτο** των γονέων και των μαθητών είχαν οποιαδήποτε εμπειρία αμοιβαίας μάθησης, ενώ και οι δύο πλευρές έτειναν να προσφέρουν θετικότερες απαντήσεις όταν ρωτήθηκαν «εάν είχαν βοηθήσει ποτέ» σε αντίθεση με «εάν είχαν ποτέ βοηθηθεί» από την άλλη ομάδα.

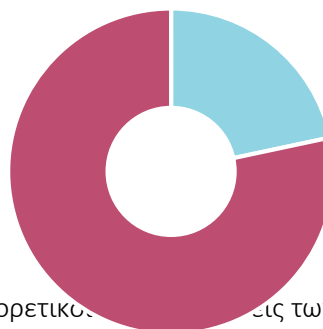
Στην περίπτωση **των γονέων που βοηθούν τα παιδιά τους** να μάθουν νέες δεξιότητες, οι γονείς δήλωσαν ότι αυτό συνέβαινε λίγο πιο συχνά (35%) από ότι οι μαθητές θα ήθελαν να παραδεχτούν (22%). Τα αποτελέσματα στην Κύπρο και την Ελλάδα ήταν ελαφρώς υψηλότερα από τον μέσο όρο, ενώ οι Γερμανοί γονείς και μαθητές δεν φαίνεται να έχουν πολλά να μάθουν ο ένας από τον άλλο: μόνο το 5% των μαθητών και το 19% των γονέων απάντησαν θετικά σε αυτή την ερώτηση.

Βοηθούν οι γονείς τα παιδιά τους να αποκτήσουν ψηφιακές δεξιότητες;

Γονείς

Μαθητές

Οι **τομείς της κοινής γνώσης** ήταν επίσης ελαφρώς διαφορετικοί. Οι γονείς των μαθητών έδειξαν ότι οι γονείς συχνά αντιπροσωπεύουν την πρώτη και την προτιμότερη εισαγωγική δίοδο των παιδιών τους στην τεχνολογία και ψηφιακές συσκευές. Πολλοί μαθητές δήλωσαν ότι «η εκμάθηση της

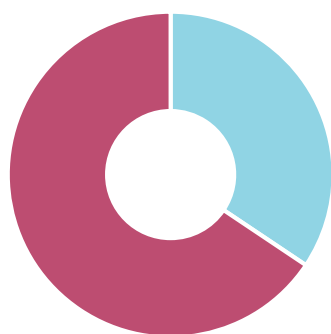
χρήσης ενός υπολογιστή ή ενός smartphone» είναι η κύρια δεξιότητα που έμαθαν από τις μητέρες και τους πατέρες τους ακολουθούμενη από τις λειτουργικές γνώσεις συγκεκριμένου λογισμικού (MS Excel, MS PowerPoint). Ορισμένοι μαθητές ανέφεραν επίσης τη «ρομποτική» και μερικοί αναφέρθηκαν σε δεξιότητες κριτικής σκέψης, όπως η αναγνώριση αξιόπιστων και αναξιόπιστων ιστότοπων και ειδησεογραφικών μέσων.

Οι γονείς προσέφεραν ελαφρώς διαφορετικές απαντήσεις. Ενώ δήλωσαν επίσης ότι ήταν αυτοί που δίδαξαν στα παιδιά τους πώς να χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο και να αναζητούν πληροφορίες διαδικτυακά, αρκετές απαντήσεις υποδεικνύουν περισσότερο εγκάρσιες δεξιότητες, όπως την εκμάθηση για τον έλεγχο των πηγών πληροφοριών που ανακτώνται ηλεκτρονικά, τον τρόπο διαχείρισης των ρυθμίσεων απορρήτου και την κατάλληλη υπεύθυνη συμπεριφορά στα κοινωνικά μέσα και πώς να αντιμετωπίσουν τον διαδικτυακό εκφοβισμό (cyberbullying).

Ένα παρόμοιο μοτίβο μπορεί να εντοπιστεί στην αντίστοιχη ερώτηση που διερευνά το κατά πόσον **τα παιδιά βοηθούν τους γονείς τους** να αναπτύξουν νέες ψηφιακές δεξιότητες. Οι αναλογίες ήταν πολύ παρόμοιες με αυτές που επισημάνθηκαν παραπάνω: το 32% των μαθητών δήλωσε ότι βοήθησαν έναν γονέα να μάθει μια νέα ψηφιακή δεξιότητα, αλλά μόνο το 24% των γονέων συμφώνησε με αυτή τη δήλωση. Ομοίως με αυτό που περιεγράφηκε παραπάνω, τα αποτελέσματα από την Ελλάδα και την Κύπρο ήταν πάνω από αυτόν τον μέσο όρο, ενώ μόνο το 22% των Γερμανών μαθητών και το 9% των Γερμανών γονέων αναγνώρισαν μια κοινή εμπειρία μάθησης.

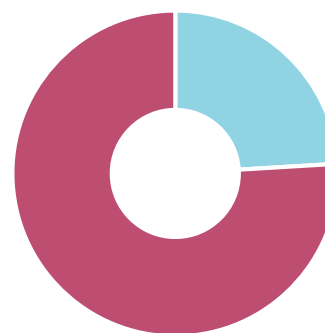
Βοηθούν οι μαθητές τους γονείς τους να αποκτήσουν ψηφιακές δεξιότητες;

Μαθητές

■ Ναι ■ Όχι

Γονείς

■ Ναι ■ Όχι

Όσον αφορά τις **συγκεκριμένες δεξιότητες** που μεταδίδονται από τους μαθητές στους γονείς τους, τα αποτελέσματα από τις δύο προοπτικές ευθυγραμμίζονται πολύ κοντά. Η συντριπτική πλειοψηφία των μαθητών υποστήριξε ότι ήταν υπεύθυνοι για την δημιουργία των λογαριασμών κοινωνικών μέσων των γονιών τους, συγκεκριμένα Instagram και Facebook. Άλλοι μαθητές ανέφεραν υποστήριξη στη λήψη κινητών παιχνιδιών και άλλων εφαρμογών, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών ανταλλαγής άμεσων μηνυμάτων όπως Viber. Λιγότεροι γονείς απάντησαν θετικά σε αυτή την ερώτηση, αλλά οι

απαντήσεις τους ταιριάζουν με τα παιδιά τους και περιλάμβαναν τη χρήση κοινωνικών μέσων, εφαρμογών και σε λίγες περιπτώσεις τη χρήση του Διαδικτύου.

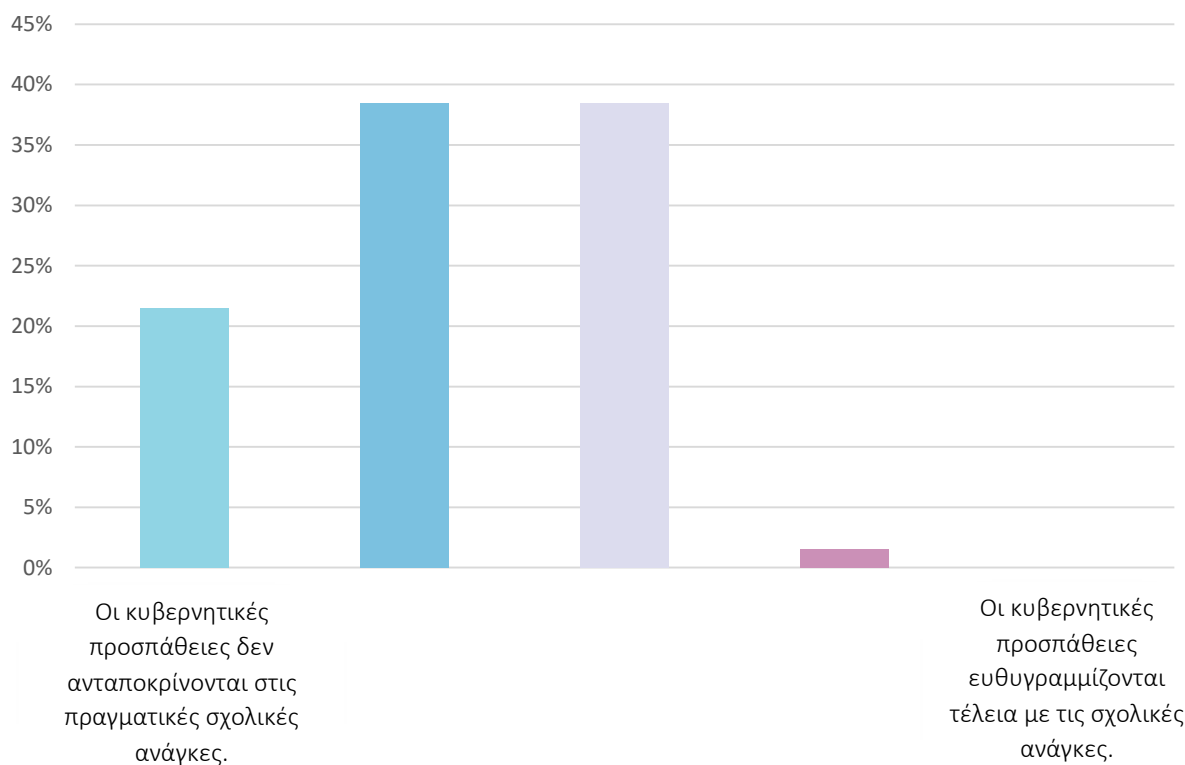
Η χώρα σας: η κατανόηση και η γνώμη των εκπαιδευτικών σχετικά με την εκπαιδευτική πολιτική της χώρας τους

Στο τέλος της έρευνας, οι εκπαιδευτικοί ρωτήθηκαν εάν ενημερώθηκαν σχετικά με τις προσπάθειες της εθνικής τους κυβέρνησης (εάν υπάρχουν) για την υποστήριξη του ψηφιακού γραμματισμού και της παιδείας στα μέσα ενημέρωσης στα σχολεία (π.χ. σχέδια δράσης, προγραμματισμένες επενδύσεις στους τομείς κ.λπ.).

Πάνω από το 52% των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι **δεν γνώριζαν** εάν η κυβέρνησή τους έλαβε συγκεκριμένα μέτρα για αυτό το θέμα. Το 9% των εκπαιδευτικών ήταν πεπεισμένοι ότι οι εθνικές αρχές τους δεν έλαβαν μέτρα για τη στήριξη της ψηφιακής εκπαίδευσης, ενώ το 35% επιβεβαίωσε ότι είδαν συγκεκριμένη δέσμευση προς αυτή την κατεύθυνση.

Ωστόσο, το 35% των εκπαιδευτικών που επιβεβαίωσαν την ύπαρξη συγκεκριμένων δράσεων για την ψηφιακή εκπαίδευση **δεν φάνηκε πολύ ικανοποιημένος** από τις επιλεγμένες ενέργειες των κυβερνήσεων τους.

Το 60% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι οι κυβερνητικές προσπάθειες δεν αντικατοπτρίζουν τις πραγματικές ανάγκες των σχολείων τους και το 38% ανέφερε μόνο ένα μέσο επίπεδο ικανοποίησης. Κανένας από τους εκπαιδευτικούς δεν είδε ένα ικανοποιητικό επίπεδο αντιστοιχίας μεταξύ κυβερνητικών μέτρων και σχολικών αναγκών.

4. Η γνώμη βάση εμπειρίας των εκπαιδευτικών και των ενδιαφερόμενων

Αποτελέσματα από τον διάλογο της Ομάδας Εστίασης

Προκειμένου να εδραιωθούν και να εμπλουτιστούν τα ευρήματα των τριών εθνικών ερευνών, κάθε χώρα που συμμετείχε στην πρώτη ερευνητική φάση διεξήγαγε επίσης μια **τοπική Ομάδα Εστίασης με εκπαιδευτικούς και / ή εκπαιδευτικούς φορείς**. Σε κάθε ομάδα εμπειρογνομόνων παρουσιάστηκαν τα προκαταρκτικά ευρήματα των τριών ερευνών και οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να εκφράσουν τις πρώτες εντυπώσεις και απόψεις τους.

Πρώτες εντυπώσεις: μπορείτε να επιβεβαιώσετε αυτά τα ευρήματα με βάση την εμπειρία σας;

Οι συμμετέχοντες στην Ομάδα Εστίασης συμφώνησαν γενικά με τα ευρήματα των τριών ερευνών και όλοι συμφώνησαν ότι **οι ομάδες-στόχοι θα επωφεληθούν από μια βαθύτερη κατανόηση του θέματος του γραμματισμού των ψηφιακών μέσων**. Οι συμμετέχοντες από τη Γερμανία και την Ελλάδα εξέφρασαν έντονα την άποψη τους για **την αντιληπτή αδυναμία των μαθητών τους να προσεγγίσουν το περιεχόμενο των μέσων κριτικά**: παρόλο που ήταν αναμφισβήτητα εξοικειωμένοι με τις ψηφιακές συσκευές και τις ηλεκτρονικές πλατφόρμες, δήλωσαν ότι η προσέγγισή τους ήταν επιφανειακή και απλή. Οι Κύπριοι συμμετέχοντες επεσήμαναν μια προσέγγιση εκ των άνω προς τα κάτω ως την καλύτερη μακροπρόθεσμη λύση στο θέμα αυτό: πρότειναν τη συμμετοχή διαμορφωτών πολιτικής και ενδιαφερόμενων φορέων σε εθνικό επίπεδο προκειμένου να παρασχεθεί μεγαλύτερος ρόλος στην εκπαίδευση του γραμματισμού των ψηφιακών μέσων στα σχολικά προγράμματα σπουδών.

Οι συμμετέχοντες από την Κύπρο και το Βέλγιο συμφώνησαν σε αυτό το θέμα, αλλά επίσης τόνισαν την έλλειψη δεξιοτήτων κριτικής σκέψης μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων. Υποστήριξαν ότι οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται **καλύτερες ευκαιρίες κατάρτισης στο θέμα του γραμματισμού των ψηφιακών μέσων**, που με τη σειρά του θα απαιτούσε μια ισχυρότερη δέσμευση τόσο από τις σχολικές διοικήσεις, όσο και από τους μεγαλύτερους και λιγότερο ψηφιακά ενδιαφερόμενους συναδέλφους. Επίσης, οι γονείς θα επωφεληθούν από την καλύτερη κατανόηση των ψηφιακών θεμάτων και των μέσων: οι Βέλγιοι συμμετέχοντες στην Ομάδα Εστίασης επεσήμαναν ότι σε πολλές περιπτώσεις η υπερβολική εμπιστοσύνη των γονέων στα μέσα, τους δυσφημεί στα μάτια των παιδιών τους, όταν χρειάζονται συμβουλές.

Με ένα ελαφρώς διαφορετικό τόνο, ορισμένοι από τους εμπλεκόμενους Γερμανούς εκπαιδευτικούς επεσήμαναν ότι η εμπειρία τους δεν ταιριάζει με τα ευρήματα των ερευνών σχετικά με την **υποδομή ΤΠΕ στα σχολεία**: οι απαντήσεις των ερευνών από τη Γερμανία παρουσίασαν μια αρκετά θετική εικόνα, αλλά οι εμπλεκόμενοι εκπαιδευτικοί παρατήρησαν ότι σε πολλά σχολεία η διαθεσιμότητα των ψηφιακών συσκευών και εργαλείων ήταν ακόμη περιορισμένη και συχνά επηρεαζόταν από την έλλειψη συντήρησης.

Περιοχές βελτίωσης: υπάρχουν πληροφορίες σχετικά με την γραμματισμό των ψηφιακών μέσων ή την χρήση των ψηφιακών μέσων που λείπουν ή παρουσιάζονται ανεπαρκώς;

Όλοι οι συμμετέχοντες στην Ομάδα Εστίασης συμφώνησαν ότι το θέμα εξακολουθεί να είναι αρκετά **νέο**, ειδικά όσον αφορά την εφαρμογή στα σχολεία και πολύ **ευρύτατα καθορισμένο**. Συνιστούν να διαχωριστεί ο ορισμός και να επαναπροσδιοριστεί σε συγκεκριμένους στόχους; αυτό θα επιτρέψει την ανάπτυξη πιο εξειδικευμένου διδακτικού υλικού καθώς και ευκολότερη αξιολόγηση των επιτευγμάτων των μαθητών από την άποψη του γραμματισμού των ψηφιακών μέσων.

Διδασκαλία γραμματισμού ψηφιακών μέσων: ποιοι είναι οι σημαντικότεροι παράγοντες που πρέπει να έχετε κατά νου;

Οι Γερμανοί συμμετέχοντες στην Ομάδα Εστίασης επισήμαναν τη σημασία της **εξοικείωσης των μαθητών με θέματα γραμματισμού στα ψηφιακά μέσα όσο το δυνατόν νωρίτερα**, δεδομένου ότι το νόημα αυτής της έννοιας αναμένεται να αναπτυχθεί και να εξελιχθεί τα επόμενα χρόνια (π.χ. ρόλος και αντίκτυπος ψεύτικων ειδήσεων, μικρο-στόχευση, clickbait κ.λπ.).

Αυτό συνδέεται σαφώς με την **κεντρική θέση της κριτικής σκέψης**. Οι Βέλγοι και άλλοι ευρωπαίοι ενδιαφερόμενοι ήταν ιδιαίτερα ευαίσθητοι στα εμπόδια που μπορεί να παρουσιάσει η κριτική σκέψη; είναι δυνατόν να διατηρηθεί μια μη-πολιτική στάση κατά την ανάλυση μεροληπτικών μέσων; Και ακόμα πιο σημαντικό, είναι δυνατόν να διδάξουμε την κριτική σκέψη χωρίς να επηρεάσουμε τους μαθητές σε τι πρέπει να είναι επικριτικοί;

Η ίδια ομάδα συζήτησε επίσης το προφανές θέμα των «μαθητών που γνωρίζουν περισσότερα από τους εκπαιδευτικούς τους»: τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι νέοι τείνουν να αισθάνονται «**ψηφιακή αυτοπεποίθηση**» αλλά να μην είναι τόσο «**ψηφιακά ικανοί**». Όλοι οι συμμετέχοντες συμφώνησαν ότι είναι σημαντικό να ενισχυθούν οι γνώσεις και η εμπιστοσύνη των εκπαιδευτικών στο θέμα και οι Κύπριοι εκπαιδευτικοί πρότειναν ότι ο καλύτερος τρόπος για την εκπαίδευση στον γραμματισμό των ψηφιακών μέσων θα ήταν η υιοθέτηση μιας «διακριτικής αλλά ακριβούς» προσέγγισης που θα ενίσχυε τους μαθητές να ασχοληθούν με ασφάλεια με τα ψηφιακά μέσα και να αναγνωρίσουν τις γνώσεις των εκπαιδευτικών τους για το θέμα.

Σχολικά προγράμματα σπουδών: τι θα πρέπει να προστεθεί ή να αναδιαμορφωθεί προκειμένου να ενισχυθεί ο γραμματισμός των ψηφιακών μέσων των μαθητών;

Οι συμμετέχοντες στην Ομάδα Εστίασης σε όλες τις χώρες συμφώνησαν σχετικά με τη σημαντικότητα της ενσωμάτωσης του γραμματισμού των ψηφιακών μέσων και της κριτικής σκέψης στα σχολικά προγράμματα σπουδών. Το θέμα γενικά αναφέρεται σποραδικά αντί να δοθεί αποκλειστικός χώρος, και αυτό συμβαίνει (αν συμβαίνει) σε ένα συγκεκριμένο μάθημα.

Υπήρξε γενική συμφωνία σχετικά με την αναγκαιότητα **επανασχεδιασμού και ενημέρωσης των σχολικών προγραμμάτων** προκειμένου να ευνοηθεί η ανάπτυξη δεξιοτήτων κριτικής σκέψης παρά η απόκτηση άφθονων γνώσεων. Το θέμα του γραμματισμού των ψηφιακών μέσων προσφέρεται εκ της φύσεως του για μια διαθεματική προσέγγιση: η κριτική προσέγγιση στην πληροφόρηση βρίσκεται στην βάση όλων των σχολικών θεμάτων, και η κριτική σκέψη θα γινόταν ευκολότερα μέρος της νοοτροπίας των μαθητών, αν διδαχθεί με μια διαθεματική προσέγγιση.

Οι Έλληνες συμμετέχοντες στην Ομάδα Εστίασης επισήμαναν την ανάγκη για **αποτελεσματικές προσπάθειες προώθησης και μεταρρύθμισης της πολιτικής**: ενώ η κυβέρνησή τους αναγνωρίζει τη σημασία του γραμματισμού των ψηφιακών μέσων και την έλλειψη ευκαιριών κατάρτισης για τους εκπαιδευτικούς, εξακολουθεί να στερείται ολοκληρωμένης μελλοντικής στρατηγικής για την αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος.

Επόμενα στάδια του έργου: τι να έχετε κατά νου; Τι να βελτιώσετε;

Με βάση τις παρατηρήσεις που διατυπώθηκαν παραπάνω, όλοι οι συμμετέχοντες στην Ομάδα Εστίασης τόνισαν τη σημασία της ανάπτυξης **στοχοθετημένων και αποτελεσματικών διδακτικών και μαθησιακών υλικών**. Πρότειναν την παροχή συμβουλών σε διάφορους εμπειρογνώμονες από τομείς όπως η πληροφορική και τα κοινωνικά μέσα και η συνεργασία με εκπαιδευτικούς, γονείς και μαθητές για την ανάπτυξη υλικών που ανταποκρίνονται στις ατομικές ανάγκες τους καθώς και στις εθνικές τους ιδιαιτερότητες.

5. Συμπέρασμα

Οι δραστηριότητες που έχουν διεξαχθεί μέχρι στιγμής έχουν οδηγήσει στη συλλογή πολύτιμων στοιχείων σχετικά με την αντίληψη του γραμματισμού των ψηφιακών μέσων μεταξύ των ομάδων στόχων και τονίζουν τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες που σχετίζονται με τη διδασκαλία και τη μάθηση δεξιοτήτων κριτικής σκέψης.

Με βάση τα παραπάνω πορίσματα και τις επικείμενες δραστηριότητες του σχεδίου, διατυπώνονται οι ακόλουθες συστάσεις:

- ✓ *Επαναπροσδιορισμός της έννοιας του γραμματισμού των ψηφιακών μέσων σε συγκεκριμένους στόχους*: ο γραμματισμός των ψηφιακών μέσων είναι μια ευρεία και πολύπλευρη έννοια που προσφέρεται για διαφορετικούς ορισμούς. Αυτό έγινε εμφανές όταν ζητήθηκε από τους μαθητές, τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς να αξιολογήσουν τις ψηφιακές δεξιότητές τους καθώς και το επίπεδο εξοικείωσής τους με το θέμα: οι μαθητές τείνουν να αντικατοπτρίζουν μια πιο περιορισμένη άποψη του θέματος και επομένως υψηλότερα επίπεδα αυτοπεποίθησης. Οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί τους, αντιθέτως, φάνηκαν περισσότερο ενήμεροι για τις εκτενείς επιπτώσεις των θεμάτων των ψηφιακών μέσων και συνεπώς κατέγραψαν πιο χαμηλά στον τομέα της αυτοπεποίθησης. Ο επαναπροσδιορισμός της έννοιας του γραμματισμού των ψηφιακών μέσων σε συγκεκριμένο στόχο θα επιτρέψει στους μαθητές, τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς να επιτύχουν ένα ολοκληρωμένο όραμα σχετικά με τις συνέπειες του θέματος και, ως εκ τούτου, να προσδιορίσουν με σιγουριά τις τρέχουσες ικανότητες και τους τομείς βελτίωσής τους.
- ✓ *Αυξημένες προσπάθειες για την εισαγωγή ψηφιακών μέσων στα σχολεία*: η ιδανική προσέγγιση για την επίτευξη ουσιαστικών αποτελεσμάτων θα περιλάμβανε δράση από τη βάση προς την κορυφή και από την κορυφή προς τη βάση. Η έλλειψη εκπαίδευσης του γραμματισμού των ψηφιακών μέσων στα σχολεία μπορεί να αποδοθεί σε δύο συναφείς παράγοντες: την έλλειψη

εμπειρογνωμοσύνης από μέρους των εκπαιδευτικών και την ανεπαρκή αφοσίωση ή ευελιξία από μέρους των σχολικών διοικήσεων. Όπως επισημάνθηκε σε ολόκληρη την παρούσα αναφορά, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να αποκτήσουν πρόσβαση σε συνεκτικές και υψηλής ποιότητας ευκαιρίες κατάρτισης για να αναπτύξουν την εμπειρία και την αυτοπεποίθηση τους σε ψηφιακά θέματα. Από την άλλη πλευρά, τα σχολεία θα πρέπει να είναι ανοιχτά στη δυνατότητα να δώσουν χώρο στην εκπαίδευση του γραμματισμού των ψηφιακών μέσων, είτε μέσα σε ένα μόνο θέμα είτε, ιδανικά, σε μια ποικιλία θεμάτων, προκειμένου να διευκολυνθεί η ανάπτυξη ενός κριτικού πνεύματος μεταξύ των μαθητών. Αυτό επαναβεβαιώνει τη σημασία της απόσταξης όλων των δεδομένων, εμπειριών και καλών πρακτικών που συλλέγονται μέσω των δραστηριοτήτων του σχεδίου σε αποτελεσματικές τελικές συστάσεις που πρέπει να υποβάλλονται στους σχετικούς φορείς δημιουργίας πολιτικών. Αυτό θα επιτρέψει τη σύνδεση των προσπαθειών εκ των κάτω προς τα άνω του έργου με ευαισθητοποίηση και προώθηση υψηλού επιπέδου.

- ✓ *Ανάπτυξη ευκαιριών για μάθηση μεταξύ γενεών:* τα ευρήματα της έρευνας έδειξαν ότι οι μαθητές και οι γονείς τους έχουν μια ελαφρώς διαφορετική κατανόηση της έννοιας του γραμματισμού των ψηφιακών μέσων και, κατά συνέπεια, διαφορετικά επίπεδα δεξιοτήτων και αυτοπεποίθησης - τα οποία δεν ταυριάζουν πάντα. Οι γονείς τείνουν να τοποθετούνται στο κατώτερο άκρο της κλίμακας αυτοπεποίθησης και ορισμένα από τα ευρήματα που παρουσιάστηκαν παραπάνω υποδεικνύουν ότι η υπερβολική αυτοπεποίθηση τους στα μέσα κινδυνεύει να τους δυσφημίσει στα μάτια των παιδιών τους. Από την άλλη πλευρά, οι μαθητές που συμμετείχαν στις έρευνες ανέφεραν ότι οι γονείς τους παρέμειναν σημείο αναφοράς κατά την πλοήγηση στον ψηφιακό κόσμο και ότι, παρά το αντιληπτό κενό δεξιοτήτων, οι γονείς είχαν κάτι να διδάξουν σχετικά με εγκάρσιες ικανότητες όπως κριτική σκέψη. Τέτοια ευρήματα υποδηλώνουν ότι υπάρχει χώρος για κοινές εμπειρίες μάθησης σε διάφορες γενιές, και αξίζει να διερευνηθεί περαιτέρω η δυνατότητα αυτή.
- ✓ *Αξιολόγηση του ενδιαφέροντος των μαθητών, των γονέων και των εκπαιδευτικών για να μάθουν περισσότερα για τον γραμματισμό των ψηφιακών μέσων:* όλες οι έρευνες που παρουσιάστηκαν παραπάνω επισημαίνουν ότι η κεντρική θέση των ψηφιακών μέσων είναι καλά αντιληπτή και αναμένεται να αυξηθεί τα επόμενα χρόνια. Αυτό αντιπροσωπεύει ένα εύφορο έδαφος για την ανάπτυξη στοχοθετημένου διδακτικού και μαθησιακού υλικού που θα πρέπει να αντιμετωπίσει τις σημερινές προκλήσεις με παράλληλη παρακολούθηση της βιωσιμότητας.